

Helsinški *bilten*

**HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/3032-408; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.96 // AVGUST 2013.

REKONSTRUKCIJA VLADE: PUZEĆI PUČ

Rekonstrukcija Vlade, koja traje gotovo tri meseca, dominira političkom i medijskom scenom Srbije. Ceo proces „rekonstrukcije“ bio je nepresušni izvor nagađanja, špekulacija, podmetanja i nadmetanja. Od ukupno 19, upražnjeno je devet ministarskih fotelja (uključujući i jedno potpredsedničko mesto). Činjenica da toliko traje svedoči da nije reč samo o rekonstrukciji Vlade već i pokušaju naprednjaka da preuzmu apsolutnu vlasti bez prevremenih izbora.

Dugotrajni, povremeno i mučni proces rekonstrukcije rezultirao je novim odnosom snaga unutar vladajuće koalicije, odnosno između socijalista i naprednjaka, ali i unutar same Srpske napredne stranke (SNS). Odsustvo personalnih rešenja koja bi značila stručno-profesionalno podizanje kvaliteta rada Vlade, razbija i poslednju iluziju u sposobnost aktuelnog upravljačkog tima da zemlju kojom rukovodi izvuče iz duboke ekonomske, društvene i moralne krize. Osim toga, rekonstrukcija nije obavljena na osnovu nekog strateškog plana i programa, koji bi

upućivao na ozbiljne zahvate u društvu. Sve to ukazuje da je u pozadini rekonstrukcije bio drugačiji cilj – pokušaj naprednjaka da postanu dominantna politička snaga i u samoj Vladi.

Iz dosadašnje vladajuće koalicije eliminisan je jedan partner i to partner koji je držao ključne ekonomske-finansijske resore – Ujedinjeni regioni Srbije (URS). To istovremeno predstavlja odstranjivanje jedine preostale partije koja je bila deo demokratskih snaga koje su smenile režim Slobodana Miloševića 5. oktobra 2000.¹

To takođe pojačava utisak da je jedini „programski koncept“ na kome se temelji aktuelna vladajuća koalicija potiskivanje Demokratske stranke (DS) i marginalizovanje doprinosa stranaka demokratske orijentacije procesu evropskih integracija. Taj proces traje od 2000. godine, što pokazuje koliko se Srbija nerado i sporo kreće evropskim putem. Jedna od glavnih opstrukcija na njemu bila je radikalna – naprednjačka stranka.

Nestručnost, neprofesionalizam i nepotizam su glavna karakteristika kadrovske politike SNS. To je dovelo do dramatičnog institucionalnog urušavanja administrativnih i javnih službi u Srbiji i ogolilo kadrovsko siromaštvo naprednjaka. Deinstitutionalizacija koja je na delu duže od godinu dana teško da može biti popravljena najavljenom kampanjom angažovanja stranih eksperata zvučnih imena, poput Dominika Stros Kana, na čemu prvenstveno insistira lider SNS i vicepremijer Aleksandar Vučić.

Uklanjanje URS i Mladana Dinkića iz vladajuće koalicije izvedeno je u poslednjem trenutku i na spektakularan način. Povodom tog neočekivanog obrta među komentatorima i analitičarima

1 „Izbacivanjem Mladana Dinkića iz vladine čorbe, dakle, bez te mirođije, dobili smo pretpetooktobarsku izvršnu vlast. Istina, odnos snaga između aktera je promenjen, ideje su čak promenjene, ali su ljudi, ako izuzmemo Slobodana Miloševića i Vojislava Šešelja, ostali isti“, konstatuje glavni urednik, Dragoljub Žarković, Vreme, 1. avgust 2013.

postoje dve škole mišljenja. Po jednima, premijer Ivica Dačić (SPS) koji je to obznanio kao svoju samostalnu odluku, samo je uradio ono što je od njega tražio Aleksandar Vučić (SNS).² Po drugima, Dačić je spretno iskoristio unurašnje tenzije u SNS i posebno između predsednika Srbije Tomislava Nikolića i Aleksandra Vučića i, tražeći saveznika u Nikoliću,³ bar na kratko iskoračio iz vicepremijerove senke.

Dugotrajno bavljenje rekonstrukcijom vlade odrazilo se i na sprovođenje Briselskog sporazuma koje je, praktično u zastoju.⁴ Iz brojnih izjava može se naslutiti da je na delu menjanje kursa kada je reč o severu Kosova, mada premijer Dačić to negira. Ipak, izjava Zvonimira Stevića, poslanika Socijalističke partije Srbije (SPS) i predsednika Pokrajinskog odbora socijalista da „zajednica opština ne može biti isto što i RS u BiH, ali će biti nešto slično, mada ne odmah na

2 „... Slobodno se može reći da je cilj, makar za Vučića, bio – betoniranje naprednjačke dominacije. To može ostaviti kako ostankom ‘nasamo’ sa SPS u Vladi kad Dačić ‘odradi’ izbacivanje URS iz vladajuće koalicije, tako i sa eventualnim izborima, s tim da će odgovornost za pad kabineta pasti na premijerova pleća“; Vreme, 1. avgust 2013; „Dačić je tražio podršku predsednika Republike, ali to ne znači da bi Tomislav Nikolić stao na njegovu stranu“, misli politički analitičar Branko Radun; Politika 4. avgust 2013. „Neće biti... da Dinkić nije shvatio da ga je realno razvlastio Aleksandar Vučić...a da je tu operaciju samo efektivno izveo premijer Ivica Dačić... uz blagoslov Tomislava Nikolića predsednika države“, kaže komentator Dimitrije Boarov, Vreme, 8. avgust 2013.

3 „Rezultat rekonstrukcije (Vlade) je koalicija Dačić-Nikolić, koja je iznutra sprečila Vučića da preduzme korake ka raspisivanju izbora“, izjavio je predsednik Nove stranke Zoran Živković; Informer, 2. avgust 2013;

4 Prema tvrdnjama prištinskog dnevnog lista Tribuna, briselski sporazum je privremeno suspendovan, što znači da se do jeseni neće raditi na rasformiranju paralelnih bezbednosnih struktura i formiranju novih sudova; razloge za suspenziju Tribuna nalazi u krizi Vlade Srbije, godišnjim odmorima, ali i problemima sa kosovskim Zakonom o amnestiji koga predsednica Kosova Atifete Jahjaga još nije potpisala; prema Danas, 2. avgust, 2013.

početku“⁵, pokazuje da je implementacija sporazuma uvek upitna na terenu.

Negativne posledice na odnos Beograda i Brisela ostaviće i ostavka šefa vladine Kancelarije za evropske integracije, Milana Pajevića koji se solidarisao sa kolegama iz URS.

Rekonstrukcija Vlade je odložila mogućnost raspisivanja vanrednih izbora, što je u skladu sa očekivanjima (i zahtevima) Brisela i Vašingtona. Oni naime, smatraju da bi izbori usporili ispunjavanje obaveza – u prvom redu primenu Briselskog sporazuma Beograda i Prištine – bez kojih ne mogu početi pristupni pregovori Srbije i Evropske unije (EU).

Proces rekonstrukcije je pokazao da naprednjaci ipak ne poseduju moć koja im se pripisuje, i posebno ne raspolažu sa kadrovskim rešenjima, ne samo neophodnim za pregovore sa EU, već i za reforme bez kojih Srbija ne može da krene napred. Drugim rečima, pokazao je realna ograničenja SNS. Pokušaj da se preuzme apsolutna vlast doprinela je samo daljem urušavanju Srbije i ogoljavanju nekompetentnosti SNS.

DAČIĆEV ZAOKRET

Premijer Ivica Dačić je objavio eliminaciju trećeg koalicionog partnera, URS, Mladana Dinkića na konferenciji za štampu. Tada je izjavio: „Predložio sam Vučiću da nastavimo bez Dinkića... Smatram da nismo našli zajednički jezik i zahvaljujem Mladanu Dinkiću na dosadašnjoj saranji...“⁶ On je to predstavio kao svoj uslov SNS, po cenu da, ukoliko to ne bude prihvaćeno, SNS može da traži druge partnere iz sadašnjeg saziva parlamenta, ili da se ide na vanredne izbore.⁷

5 Danas, 12. avgust 2013.

6 Politika, 31. jul 2013.

7 Prema Vesti TVB92, 30. jul 2013.

Očigledno, ukoliko je odluku o eliminaciji URS Dačićeva, socijalisti još uvek imaju koalicioni potencijal koji može da privoli SNS na njihova rešenja. Nakon toga prelomljena je i odluka o karakteru rekonstrukcije. Vučićeva „lista rekonstrukcije“ uključuje njegovo napuštanje funkcije ministra odbrane, smene ministara poljoprivrede Milana Kneževića i ministra kulture Bratislava Petkovića, te ministarke sporta i omladine Alisa Marić. Ostavku je dao i ministar saobraćaja Milutin Mrkonjić, što je bila jedina „žrtva“ Socijalističke partije Srbije. U međuvremenu je, međutim, i ministar obrazovanja Žarko Obradović (takođe iz SPS) dao ostavku.

Ujedinjeni regionu Srbije su prethodno pokušavali da se nagode. Pri tome su sebe doveli u ponižavajući položaj. Sudeći po medijskim špekulacijama Dinkić je od početka procesa rekonstrukcije bio predviđen za „likvidaciju“, ili barem za gubitak jednog resora – privrede, ili finansija. Dinkić je čak i pristao da privredu „ustupi“ naprednjacima i zadrži samo Ministarstvo finansija.

Dinkić je tvrdio da Dačić izbacivanjem URS iz Vlade spašava svoju, ne samo premijersku već i ministarsku fotelju (Ministarstva unutrašnjih poslova), te da mu je, u Vučićevom prisustvu, nuđeno potpredsedničko mesto i još neki resor.

Nakon isključenja URS iz Vlade, Dačić je imao razgovor sa Tomislavom Nikolićem i Aleksandrom Vučićem. Dan kasnije objavljena je odluka da se ne ide na izbore (iako su članovi Predsedništva SNS većinski bili za raspisivanje vanrednih izbora), zbog teške situacije u kojoj se zemlja nalazi i obaveza preuzetih Briselskim sporazumom. Zato se Vlada za sada samo rekonstruiše.⁸

8 „Većina je bila za izbore, ali sam predložio da se sačuva stabilnost zemlje i omogući što bolji rad bez izbora. Na moje insistiranje prihvaćen je moj predlog“, izjavio je Aleksandar Vučić posle sednice Predsedništva SNS, Danas, 1. avgust 2013.

REAGOVANJA NA ODSTRANJIVANJE DINKIĆA

Lider Ujedinjenih regiona Srbije Mlađan Dinkić je jedan od najnepopularnijih političara u Srbiji. Bio je na odgovornim funkcijama, najčešće u vladi punih 13 godina nakon smene režima Slobodana Miloševića. Uvek je bio na ključnim položajima, odnosno, kako kaže komentator Politike Boško Jakšić, vedrio je i oblačio „svokolikim srpskim bankarstvom, ekonomijom i finasijama“.⁹ Iz toga sledi i njegova nepopularnost, jer se katastrofalna ekonomska situacija u kojoj se Srbija nalazi, logično povezuje sa njegovim imenom.

Uz podsećanje da se u aktuelnoj vladi našao baš zahvaljujući Dačiću¹⁰ njegov prelazak u opoziciju ostao je u senci nagađanja o međusobnim odnosima dva (pre)ostala partnera u Vladi – naprednjacima i socijalistima. Od brojnih komentara svakako je najrečitiji komentar NIN koji konstatuje da među njima vlada „idilično ratno stanje“.¹¹ Sigurno je da ovom rekonstrukcijom naprednjaci nisu završili proces preuzimanja vlasti. Smatra se da je Dačić predlogom o izbacivanju Dinkića povratio deo autoriteta za koji većinska javnost misli da je koncentrisan u rukama Vučića.¹² Pri tome, prema nekim analitičarima, ako su i profitirali Ivica Dačić i njegova SPS, to je samo na kratki rok.¹³

9 Politika, 4. avgust 2013.

10 Socijalistička partija Srbije i Ujedinjeni regioni potpisali su koalicioni sporazum još pre nego što su odlučili kome će obezbediti parlamentarnu većinu Demokratskoj, ili Srpskoj naprednoj stranci

11 NIN, 8. avgust 2013.

12 Politika, 4. avgust 2013.

13 Po mišljenju analitičara Dragomira Anđelkovića, SPS je na dobitku jer je Dačić težište problema sa sebe prebacio na Dinkića i usput svojoj stranci potencijalno povećao broj mandata u vladi; međutim, dobici su kratkoročni, jer, kako kaže Anđelković, „politika se zasniva na rejtingu, a rejting SPS posle ove rekonstrukcije nije porastao“; Politika, 6. avgust 2013.

Ipak, pokazalo se i to da rekonstrukcija Vlade nije potvrdila neprikosnoveni status Aleksandra Vučića kao najmoćnijeg političara u Srbiji. Sve je uočljivije da je i Tomislav Nikolić pojačao svoj autoritet. Osim što Vučić nije imao smelosti da iz Vlade ukloni ministra Milana Bačevića (čija je kćer udata za Nikolićevog sina), Nikolić je, protiveći se pre vremena izborima, praktično podržao Dačića. Po opštoj oceni, Vučićeva strategija su bili prevremeni izbori na kojima bi on verifikovao aktuelni visoki rejting. Na to upozorava glavni i odgovorni urednik sajta Nove srpske političke misli Đorđe Vukadinović, po kome je Vučić, čija je moć u proteklih godinu dana rasla geometrijskom progresijom „prvi put morao malo da se povuče“ i da su „uprkos velikom trudu da se to medijski zabašuri, svi videli to njegovo povlačenje“.¹⁴

Okončanje procesa rekonstrukcije biće svojevrsni test za Vučića. Pokazaće koliki je stvarno njegov autoritet, kao i da li uopšte ima sposobnost da dovede nove ljude u Vladu čija će stručnost i sposobnost pružiti garancije neophodnih strukturnih reformi.

KANDIDATI ZA UPRAŽNJENA MESTA

Već prilikom sastavljanja aktuelne vlade, u julu 2012, bilo je očigledno kadrovske siromaštvo naprednjaka. To pogotovo važi za ključne resore, poput ekonomije, finansija, pravosuđa, vojske, policije... Iako je rekonstrukcija bila ključna Vučićeva „tema“ duže od pet meseci, iz Vlade je konačno, odstranjeno devet ministara, a još uvek nije poznato nijedno ime potencijalnih naslednika. Ruža Ćirković urednica ekonomske rubrike „Danas“ komentariše: „Mi pojma nemamo ni zašto su ovi koji su smenjeni, smenjeni, a još je manje jasno zašto su ovi koji su ostali, ostali“.¹⁵ Ona posebno ističe činjenicu da se neki (bivši radikali, sad naprednjaci) 20 godina bore za vlast, koje su se gotovo i dokopali, a da nisu

14 Kolumna „Mir ili krhko primirje“, Politika 6. avgust 2013.

15 Danas, 5. avgust 2013.

pripremili bar po neoliko „mozgića“, za bar nekoliko funkcija.¹⁶ Na sličan način razmišljaju i drugi analitičari.¹⁷

Potruga za kadrovima i to pre svega u inostranstvu dovela je u pitanje ozbiljnost čitavog poduhvata rekonstrukcije Vlade. U opticaju su ljudi poput bivšeg predsednika Međunarodnog monetarnog fonda Dominika Stros Kana. Spominje se i ime Li Kvanjua¹⁸, legendarnog (bivšeg) premijera Singapura, uz napomenu da to nisu jedini stranci sa kojima se pregovara.¹⁹ Na tom „spisku“ su i bivši nemački kancelar Gerhard Šreder, kao i neki bivši britanski ministri u vladama Margaret Tačer i Tonija Blera.

Stranci u funkciji savetnika, ili pak „naši stranci“ su od 5. oktobra 2000, deo kadrovpvskih rešenja, a neki od njih su zauzimali značajne funkcije (Božidar Djelić, Kori Udovički, Radovan Jelašić i mnogi drugi). Licitiranje imenima stranih eksperata izaziva protivrečne reakcije. Jedni smatraju da oni mogu doprineti svojom stručnošću, dok drugi to smatraju degradacijom i potcenjivanjem domaćih obrazovanih ljudi i eksperata. Demokratska strana Srbije (DSS) i njen lider Vojislav Koštunica to stavljaju u tradicionalni antievropski kontekst: po njima, i eventualni dolazak stranaca – eksperata je posledica „evrounijstva“ srbijanskog rukovodstva.²⁰

16 Isto.

17 „... ako je stranka dvanaest godina bila u opoziciji a nema kadrove za duže od dvanaest meseci, potvrđuje se da SNS ima dve političke gromade i uglavnom anonimuse“, piše analitičar Slaviša Orlović, Politika, 30. jul 2013.

18 Intervju za TVB92, 31. jul 2013.

19 Prema saznanjima Naših novina iz vrha SNS, Vučić je odlučan u nameri da pronađe dokazane stručnjake, sa velikim iskustvom koji bi pružili finansije, privredu, a verovatno i poljoprivredu... „Ubeđen je da je ovo najbolje rešenje za izlazak iz krize, ali i promenu dosadašnjeg načina razmišljanja u srpskoj politici, po kome su do sada na položaje po svaku cenu dovođeni stranački kadrovi bez obzira na štetu koju je država trpela...“ Naše novine, 6. avgust 2013.

20 „Moramo izabrati između dva puta: evrounijskog i onog našeg, srpskog. Na putu ka EU Srbija nestaje, pa se onda ne treba čuditi što se pojavila i takva ideja da u našoj

Aktuelna Vlada nije u prvoj godini mandata ostvarila opipljive rezultate. Proces njene rekonstrukcije je pokazao odsustvo ideje i vizije, a ponajviše manjak kadrova. Prof Pravnog fakulteta Boris Begović ističe da nije problem u Vladi „nego u srpskoj političkoj eliti i načinu na koji ona opstaje na vlasti, ili se bori za nju“. ²¹ Reč je o eliti, kako ističe, koja sledi isključivo sopstvene interese i vodi računa samo o dobrobiti onih interesnih grupa koje je podržavaju.

Problemi u kojima se Srbija nalazi u proteklih godinu dana su se dramatično produbili. Naprednjaci su, uprkos velikoj pompi koja je pratila njihovu prvu godinu na vlasti potvrdili da nisu sposobni da vode Srbiju i da je reformišu u skladu sa zahtevima EU. Kredit koji su dobili od srpske javnosti brzo se troši. Ove jeseni i javnost će dati svoju ocenu – ekonomska i socijalna situacija se u međuvremenu pogoršala.

Neprikosnovena medijska promocija Aleksandra Vučića u proteklih godinu dana nije počivala na konkretnim rezultatima. Njegova jednogodišnja medijska vladavina doprinela je daljem urušavanju i zloupotrebi medijske scene, marginalizovanju opozicije i neutralisanju civilnog sektora.

Njegova pojava bila je svojevrsni katalizator nemoći srbijanskog društva. Bezuslovna podrška koju je dobio u raznim segmentima društva, pokazala je odsustvo kritičkog promišljanja kao i manjak vizije, pre svega potencijala za pravljenja bilansa jedne propale politike koja je na delu već 30 godina. Dolaskom radikala/naprednjaka na vlast zatvoren je krug tog istorijskog propalog projekta. Bez podrške EU Srbija, pokazalo se, nema potencijal da sama učini iskorak neophodan za promene.

vlasti mogu da sede stranci“, kaže Vojisla Koštunica, Večernje novosti, 7. avgust 2013.

21 Politika, 31. jul 2013.